

pregledni znanstveni članek
prejeto: 2000-04-30

UDK 666.5/.6(497.4 Koper"14/15"
904(497.4 Koper))"14/15"

K LONČARSKI DELAVNICI V KOPRU

Matej ŽUPANČIČ

Pokrajinski muzej Koper, SI-6101 Koper, Kidričeva 19

Radovan CUNJA

Pokrajinski muzej Koper, SI-6101 Koper, Kidričeva 19

IZVLEČEK

Po najdbi keramičnega distančnika na Kapucinskem vrtu v Kopru je R. Cunja ugotavljal, da kljub temu še vedno ni z materialnimi viri nedvoumno dokazan obstoj lončarske delavnice v Kopru v 15. in 16. stoletju. Tukaj obravnavava zapis in risbo konservatorja S. Petrisa, ki ju hrani dunajski Državni arhiv, o najdbi večjega števila keramičnih distančnikov na vrtu pesnika, profesorja in kanonika L. Schiavija v Kopru leta 1885. Glede na število teh najdenih lončarskih pripomočkov je na tem prostoru delovala lončarska delavnica. Na tej osnovi ter po podatkih iz zapuščine L. Schiavija je najdišče locirano ob današnjo Garibaldijevo ulico (v podaljšku ulice Calle degli Forni, danes Triglavska ulica).

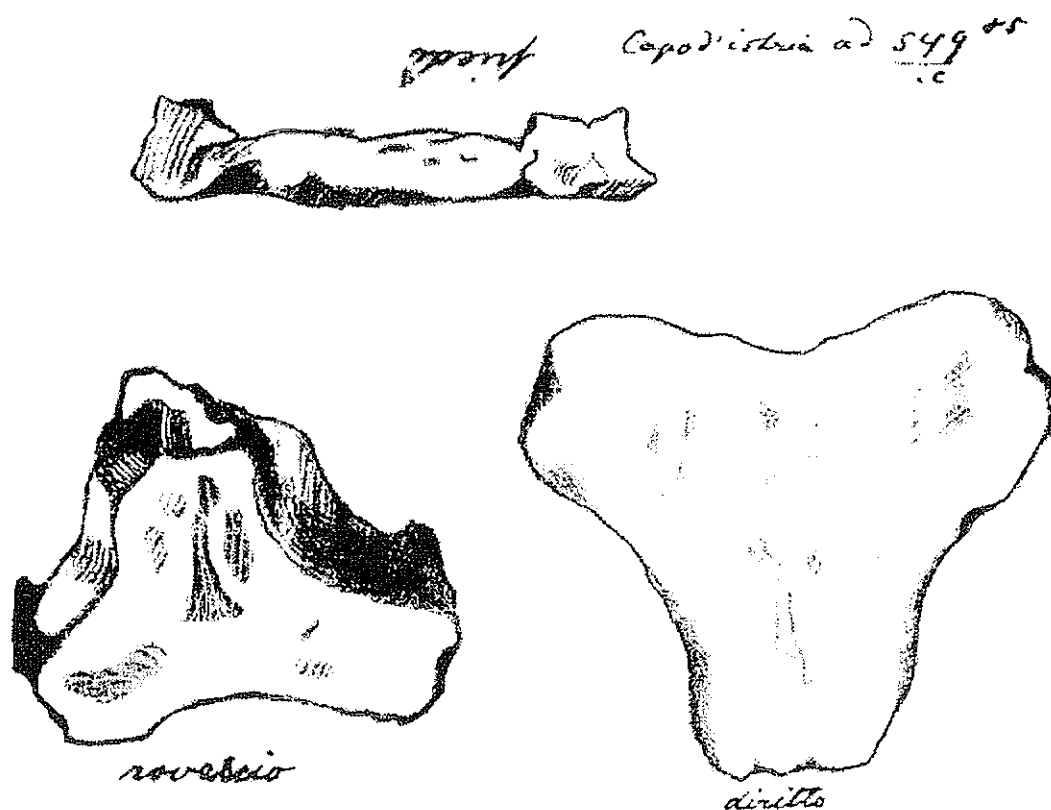
Ključne besede: srednji vek, novi vek, arheologija, lončarska delavnica, Lorenzo Schiavi, Stefano Petris, Koper

A PROPOSITO DELLA BOTTEGA DI VASAIIO A CAPODISTRIA

SINTESI

Nonostante il rinvenimento di un distanziatore di ceramica nell'Orto dei Cappuccini di Capodistria, R. Cunja ha constatato che non è ancora provato inconfutabilmente da fonti materiali l'esistenza di una bottega di vasaio a Capodistria nei secoli XV e XVI. Nel testo è trattato lo scritto e il disegno del conservatore S. Petris, custoditi presso l'Archivio di stato di Vienna e relativi al ritrovamento, nel 1885, di un numero rilevante di distanziatori in ceramica nell'orto del professor L. Schiavi, poeta e canonico di Capodistria. Visto il numero di questi ritrovamenti si può dedurre che qui operava una bottega di vasaio. Partendo da questa constatazione e dai dati lasciati dallo Schiavi, è possibile localizzare l'area dei ritrovamenti accanto all'odierna Via Garibaldi (nel proseguimento di Calle degli Forni, oggi Calle del Monte Tricorno)

Parole chiave: medio evo, evo moderno, archeologia, bottega di vasaio, Lorenzo Schiavi, Stefano Petris, Capodistria

Sl. 1: S. Petris: risba distančnika - Merilo: 1:1.
Fig. 1: S. Petris: drawing of a spacer - Scale: 1:1.

V prispevku o srednjeveški in novoveški keramiki v Kopru se je eden od avtorjev (Čunja, 2000; 1991, 54, kat. 77) strokovno korektno, a hkrati tudi izredno previdno izrekel o obstoju lončarske delavnice v Kopru v 15. in 16. stoletju. Med keramiko z arheoloških izkopavanj na Kapucinskem vrtu je mogel omeniti en sam keramični distančnik, kakršen je sicer nujni pripomoček pri žganju posod in bi tako dokazoval obstoj lončarske delavnice v Kopru; vendar je ob enem edinem najdenem primerku dopustil tudi možnost, da bi utegnil "priti sprijet" na posodo s pošiljko iz kakega drugega mesta.

Do sedaj, poleg pisanega vira za leto 1461 (Caprin, 1905, II 42), torej skorajda ni na voljo materialnih virov o lončarski dejavnosti v Kopru. Tako bodo pri reševanju vprašanja o obstoju delavnice morala pripomoči bodoča izkopavanja, morda celo najdba lončarske peči ali pa najdba večjega števila nedokončanega ali pri žganju zavrženega posodja.

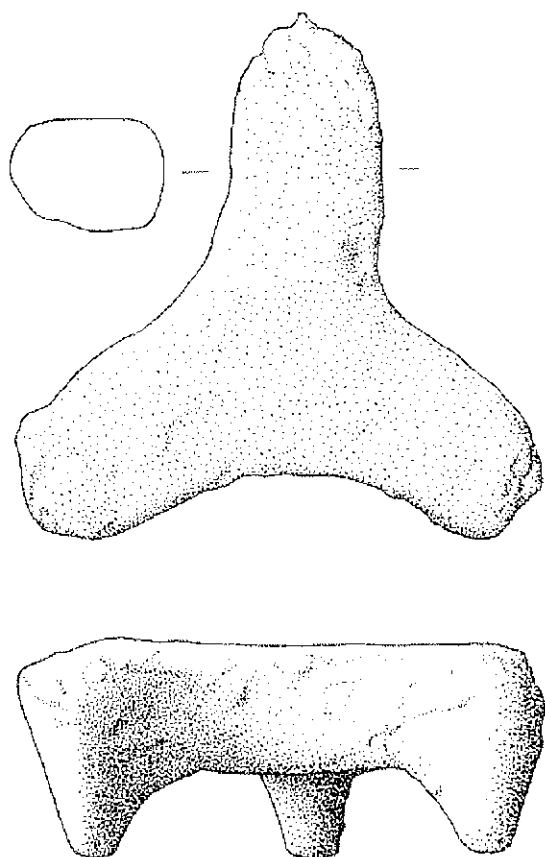
Dodatno indikacijo za obstoj lončarske delavnice nudi poročilo konservatorja S. Petrisa iz leta 1885 poslano Osrednji komisiji za preučevanje in ohranjanje umetnostnih in zgodovinskih spomenikov (*Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*) na Dunaj, kjer se hrani v Avs-

triskem državnem arhivu (AVA). Petris v pismu opisuje arheološke najdbe iz Bal, s Cresa (Ustrine: nekropola), iz Kopra (sarkofag iz Šalare, g. Joh. Sandrini), Rovinja, napis iz Kopra (iz hiše Nicolaja de Baseggia) ter nadaljuje:

... .. Während der Herr Prof. Schiavi seinen Garten in Capodistria umgraben liess, entdeckte er einige Gegenstände aus Cotto von der Form eines Dreifusses auf rohen Füßen stehend, circa 1½ m unter dem Boden. Hier folgt die Zeichnung in natürlicher Grösse: die Dichte beträgt 1 cm; die Füße, am Ende jeder Seite angebracht, gehen in eine Spitze aus und sind höchstens 1 cm hoch, die sind aus demselben mitelfeinen Stoffe, nicht eigens angesetzt, sondern bilden mit dem Dreifusse ein einziges Stück, was ich für eine rota laterariae halten möchte, wenn es grösser wäre, und man ihrer nicht eine grosse Menge aufgefunden hätte, vielleicht könnte es ein kleines tetradoron sein, aber ich weiss nur den Zweck der Stücke und den bogenförmigen Ausschnitt zwischen den Seiten, nicht zu erklären. ...

Capodistria, 11 Juli 1885

Prof. Stef. Petris
-K: K. Conservator

Sl. 2: Distančnik, Kapucinski vrt - Merilo: 1:1.
Fig. 2: Spacer, Capuchin Garden - Scale: 1:1.

Pred koncem pisma Petris sprašuje Osrednjo komisijo, kako ravnati s predmeti in z Istrskim društvom za arheologijo in domoznanstvo (*Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*). Rokopis ima priloženo risbo predmeta, katerega funkcije Petris sicer ni uspel povsem zadovoljivo pojasniti. Iz daljšega pisma objavlja le odlomek o najdbi in risbo predmeta, v katerem je mogoče nedvoumno prepoznati trinožni lončarski distančnik. Petrisova risba kaže distančnik z nekoliko tanjšim telesom (okoli 1 cm), kot ga poznamo z najdbe na Kapucinskem vrtu (1,7 cm; Cunja, 1991, kat. 77), velikost pa je skoraj identična.

Med pregledanim arhivskim gradivom Osrednje spo-

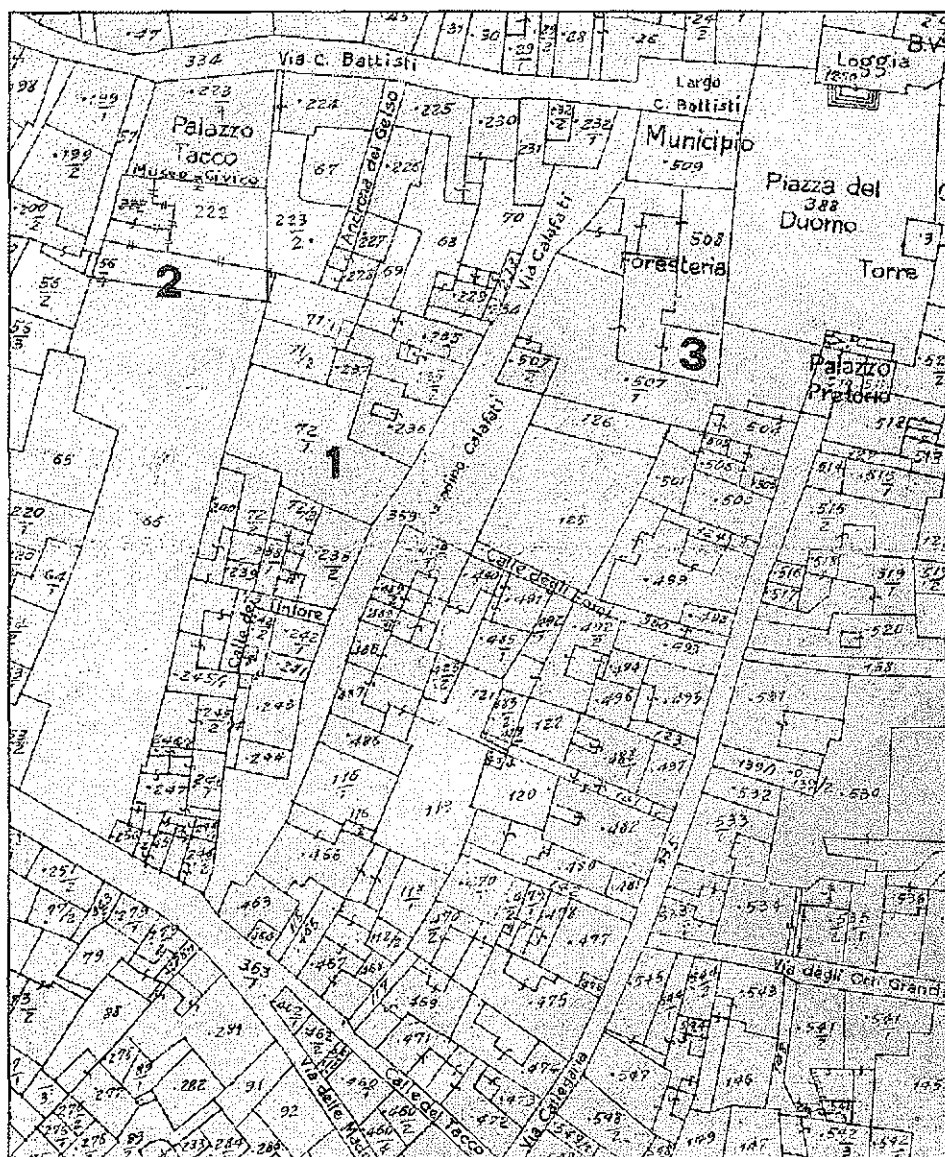
meniške komisije na Dunaju ni bilo zaslediti odgovora na Petrisovo pismo, kar si lahko razlagamo tudi s tem, da so najdbo prepoznali kot arheološko nepomembno, saj ob koncu 19. stoletja arheologija novejših obdobji še ni bila uveljavljena, preučevanje tega obdobja ni bilo v domeni arheologov. Delni vzrok, da najdbi niso pripisali večjega pomena, tiči tudi v tem, da tedaj ni bila povsem prepoznana funkcija predmetov. Čemu so služili distančniki? Posode, oblikovane iz mehke gline in zložene ena na drugo, so se med žganjem zaradi prevelike teže pogosto deformirale ali sprijele skupaj, kar je lončarjem predstavljalo problem. Da bi preprečili sprijemanje posod, so polagali med posamezne posode distančnike iz žgane gline. Najpogostejša oblika v poznem srednjem in v novem veku je bil prav *trinožni distančnik*.

V najditelju prepoznamo pesnika, gimnazijskega profesorja in koprskega kanonika don Lorenza Schiavija (29. 1. 1829 - 21. 1. 1911), ki je živel v Kopru od leta 1873 do smrti (Blasi, 1999, s.v.).

Konservator Petris sicer piše, da predmetov¹ ne zna opredeliti, vendar je njegovo poročilo kljub temu vsebinsko izpovedno in zaradi priložene skice tudi nedvoumno: njegov opis predstavlja dokaz o obstoju lončarske delavnice v Kopru, saj pismo omenja istočasno najdbo več takšnih distančnikov! Globina najdbe (meter in pol) ne omogoča natančnejše datacije, saj je primerljiva z globinami, ki jih na posameznih najdiščih dosega rimske, poznosrednjeveške in včasih tudi novejšje najdbe.

Ožja lokacija je podana pravzaprav zelo natančno, "na vrtu prof. Schiavija", ki nam ga je uspelo locirati na osnovi navedb v zapuščinskem gradivu L. Schiavija (PAK). Njegova hiša se je nahajala v Garibaldijevi ulici/ Via G. Garibaldi (nekdaj Via A. Calafati), vrt pa južno in zahodno od hiše, tuji ob ulici.² Kot arheološko najdišče je teren le evidentiran, najbližje arheološke najdbe izhajajo z bližnjega vrta³ Pokrajinskega muzeja (izkopavanje 1996/97, R. Cunja) in na dvorišču Pretorske palače (izkopavanje M. Župančič, 1993). V zvezi z domnevano lego lončarske peči bi bilo bolj zgovorno eno izmed imen ulice, katera poteka od Čevljarske ulice (približno v smeri proti zahodu ob južnem robu nekdanjega parka palače Orlandini) proti vrtu L. Schiavija: *Calle degli Forni*⁴ (danes Triglavska ulica, včasih tudi *Calle degli Ebrei*).

1 Izraz iz pisma "tetradoron" bi pomenil po Dizionario universale della lingua italiana, Milano 1902, s.v. "tetradoro": *Un mattone di 4 palmi minori*, kjer *palmi minori* pomeni "izrastki".
2 Vrt na parceli št. 72/1, stavba pa na sosednjih parcelah št. 236, 237, zemljiškoknjižni vpis št. 885.
3 Z vrta Pokrajinskega muzeja so omenjene že pred drugo svetovno vojno srednjeveške najdbe (Degrassi 1933, 16). Vrt muzeja meji na vrt L. Schiavija. Ob nenadzorovanih posegih v zemeljske plasti ob gradnji muzejskega vrta "Slovenica" so prišle na dan tudi arheološke najdbe.
4 Stari poimenovanji sta indikativni in bi ju veljalo ponovno uporabljati (op. a.)!

Sl. 3: Izsek iz načrta Kopra z vrisanimi nekaterimi arheološkimi najdišči:

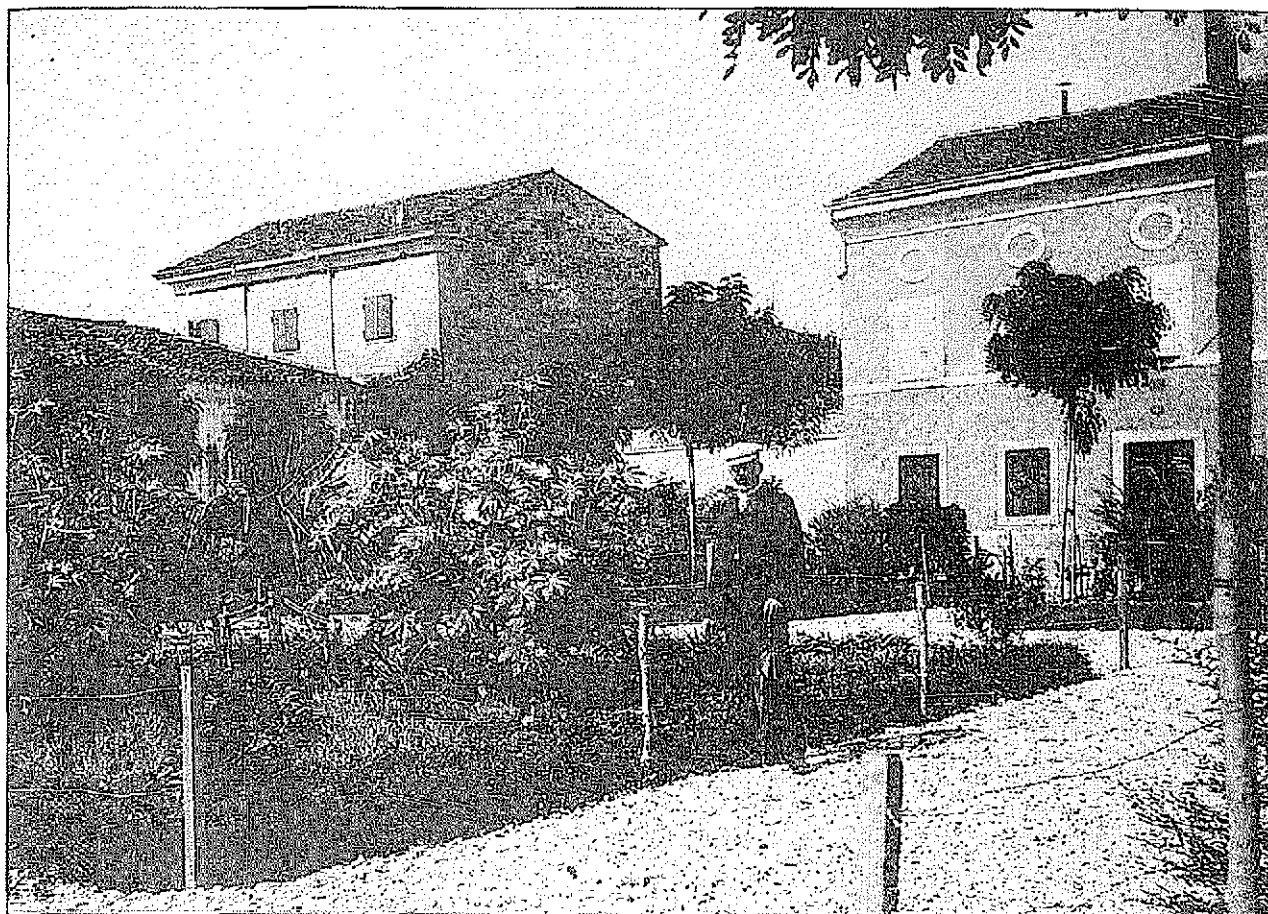
1 vrt L. Schiavija; 2 Muzejski vrt; 3 Pretorska palača

Fig. 3: Fragment from the Koper ground plan with drawn in sites:

1 Schiavi's garden; 2 Museum garden; 3 Praetorian Palace.

Za distančnik z izkopavanja na Kapucinskem vrtu pomisleki R. Cunje ostajajo še vedno teoretično osnovani, čeprav bi zaradi delavniškega značaja celotnega področja in izkopov za glino, ki so bili tam dokumentirani za čas pozne antike in zgodnjega srednjega veka, morda tudi tam lahko pričakovali lončarsko dejavnost v mlajšem obdobju, medtem ko sta nekdanji Schiavijev vrt ob današnji Garibaldijevi ulici s tukaj prikazano najdbo distančnikov in morda tudi iztek bližnje ulice Calle degli Forni nedvomno področje nekega lončarskega obrata v Kopru.

Le tri leta prej je bil najden (Orsi, 1882) na Kapucinskem vrtu v Kopru v globini dveh ali treh metrov rimski nagrobnik (Schram, 1882, p. CV; *Inscriptiones Italiae* X/3, 21), a že v sekundarni uporabi. To je bilo obdobje, ko so tako Osrednja spomeniška komisija kot člani Istrskega društva za arheologijo in domoznanstvo ter lokalne Arheološke komisije že tekmovali med seboj v pridobivanju lepših predmetov tudi v Kopru in so navezovali stike, po eni strani z lokalnimi najditelji in po drugi strani s strokovnjaki osrednjih arheoloških in spomeniškovarstvenih ustanov. Najdba trinožnih di-

Sl. 4: Pogled na park med palačo Orlandini in današnjo Garibaldijevo ulico okoli l. 1900.
Fig. 4: View of the park between the Orlandini palace and the nowadays Garibaldi Street around 1900.

stančnikov tedaj razumljivo ni vzbudila večjega zanimanja v nasprotju z omenjenim nagrobnikom. Petrisovo poročilo, ki je obležalo neobjavljeno, pa nam danes nudi dragoceno indikacijo in vzpodbudo za nove raziskave v tej smeri.

ZAHVALA

Zahvala velja gospodom Lauru Decarliju (Sesljan/Sistiana), Ivu Markoviču (Osrednja knjižnica Koper) in Iztoku Čotarju (Pokrajinski arhiv Koper) za koristne napotke med iskanjem podatkov.

ABOUT THE POTTER'S WORKSHOP IN KOPER

SUMMARY

Matej ŽUPANČIČ

Regional Museum Koper, SI-6101 Koper, Kidričeva 19

Radovan CUNJA

Regional Museum Koper, SI-6101 Koper, Kidričeva 19

In spite of the fact that an earthen spacer was found on the site Kapucinski vrt (The Garden of Capuchin monastic Order) in Koper, Radovan Cunja believes that no existence of a potter's workshop in Koper in the 15th and 16th century has been indubitably proved with material sources. The present article deals with the record and drawing - made by curator Stefano Petris and kept in Vienna State Archives - about a number of earthen spacers found in the garden of Lorenzo Schiavi, the poet, professor and canon, in Koper in 1885. In view of the number of the found potter's accessories, a potter's workshop must have existed in this particular place. On this basis and according to the data from Schiavi's legacy, the site can be located along the present Garibaldi Street (in the extension of Calle degli Forni Street, today's Triglavska Street/Calle del Monte Tricorno).

Key words: Middle Ages, modern age, archaeology, potter's workshop, Lorenzo Schiavi, Stefano Petris, Koper

VIRI IN LITERATURA

AVA - Avstrijski državni arhiv, Denkmalpflege, Küstenland, Funde, Nr. 549 (S. Petris, 11. 7. 1885).

Blasi, P. (1999): Poeti dell'Istria alla fine di un'epoca 3, 1870-1914. Istituto Regionale della Cultura Istriana. Trieste, ed. "Italo Svevo".

Caprin, G. (1905): L'Istria nobilissima. Trieste.

Cunja, R. (1991): Die Ausgrabungen im Garten des ehem. Kapuzinerklosters in Koper. V: Koper zwischen Rom und Venedig/Capodistria tra Roma e Venezia (Ausstellung/Mostra). Ljubljana, 12-19.

Cunja, R. (2000): Poznosrednjeveška in zgodnjeno-veška keramika v Slovenski Istri. Annales 20 (v tisku). Koper.

Degrassi, A. (1933): Abitati preistorici e romani nell'agro di Capodistria e il sito dell'antica Egida. Parenzo.

Inscriptiones Italiae X/3 - Inscriptiones Italiae vol. X - Regio X, fasc. 3 (Histria septentrionalis). Rim, 1963.

Orsi, P. (1882): Epigrafe capodistriana. Archivio storico per Trieste, L'Istria e il Trentino, vol.1/4.

PAK - Pokrajinski arhiv Koper, fond Okrajno sodišče v Kopru, Te 1430, A26/11 (L. Schiavi).

Schram, H. (1882): Mittheilungen der Central Commission 8. Wien.